

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8118 Dep.
0032 OSLO

Vår dato 23.01.09
Deres dato
Vår referanse KL
Deres referanse

Svar på høring - innstillingen til utvalget for fag- og yrkesopplæringen/ Karlsenutvalget

Etter at Reform 94 har virket i snart 15 år er det svært viktig å gjøre opp status og peke framover. Den foreliggende utredningen er derfor både en viktig milepelsmarkering og gir et godt grunnlag for tiltak for å heve kvaliteten og volumet på norsk fag- og yrkesopplæring.

Dyktige fagarbeidere er helt avgjørende for verdiskaping i Norge, og vil fortsatt være det. Det er derfor av stor betydning at vi sørger for at denne delen av opplæringssystemet holder et faglig høyt internasjonalt nivå, og at den oppleves som en attraktiv opplæringsvei for norsk ungdom og innfrir forventningene til de som velger denne utdanningsveien.

Norsk fag- og yrkesopplæring er tuftet på et partssamarbeid og vil bare kunne driftes og utvikles gjennom en videreføring og styrking av dette samarbeidet.

Norske virksomheter har påtatt seg et betydelig opplæringsansvar, som sikrer en fag- og yrkesopplæring med høy kvalitet. En av forutsetningene for at vi har lyktes og fortsatt skal lykkes med å få et så høyt volum i norsk fagopplæring er at de merutgiftene som påføres virksomhetene for å ta et opplæringsansvar, er kompensert gjennom en egen tilskuddsordning.

Gjennom andre skolereformer i de senere årene har norsk arbeidsliv påtatt seg stadig mer ansvar for elever og studenter gjennom hele opplæringsløpet. Mange ting tyder på at det blir en stadig sterkere integrasjon av skole og arbeidsliv. Tiltak som gir insentiver til slikt samarbeid må derfor være høyt prioritert.

Ved at den grunnleggende opplæringen gjennom sammenslåing av fag og utdannings-programmer gjøres stadig mer generell, ser vi en utvikling som fører til at bedriftene må påta seg en økt andel av den spesialiserte delen av opplæringen. Selv for store bedrifter kan dette være vanskelig. For de mindre bedriftene, som utgjør flertallet, blir det umulig å løse oppgaven uten hjelp fra andre.

Her gjøres det en stor innsats fra opplæringskontorene med å organisere og til dels forestå opplæringen som er nødvendig. Dette kommer i tillegg til andre oppgaver som opplæringskontorene er blitt pålagt gjennom de senere årene. Undersøkelser viser at mange opplæringskontorer utfører oppgaver som egentlig tilkommer fylkeskommunen. Det dreier seg om alt fra ren rekruttering av lærlinger og lærebedrifter til oppfølgings- og informasjonsarbeid.

Også på bransjenivå gjøres det en innsats på dette området. Flere av bransjene med landsdekkende representasjon organiserer egne kurs for lærlingene for å dekke” hullene” etter de to første årene i videregående opplæring.

I denne situasjonen er det av avgjørende betydning for det videre arbeidet at tilskuddsatsen til lærebedriftene justeres, noe som partene påpekte under tariffoppgjøret i 2008:

”LO og NHO konstaterer at det gjennom årene er blitt utviklet et betydelig etterslep for tilskuddet til lærebedriftene når man legger forutsetningene for Reform ’94 til grunn.

Kunnskapsløftet innføres nå for fullt, også i videregående opplæring. En konsekvens av Kunnskapsløftet er at belastningen på lærebedriftene vil bli større. De nye fagene programfag til valg (PTV) i ungdomsskolen og Prosjekt til fordypning (PTF) i videregående, vil føre til dette. Begge forutsetter medvirkning fra arbeidslivet. Det er grunn til å anta at lærebedriftene vil utgjøre kjernen blant bedriftene som engasjerer seg her. ”

Det er behov for å rette opp et etterslep i tilskuddet til lærebedriftene. Ifølge Rolf Jørn Karlsen, og det vi kan regne ut, er etterslepet ca. kr 25.000 pr. lærling. I tillegg vil NHO Håndverk fremme et forslag på likt tilskudd for voksne som for rettighetslærlinger.

Høringsbrevet vil ha svar på følgende spørsmål:

1) *Bedre gjennomføring i videregående opplæring jf. utredningens avsnitt 6.3*

-Forsøk med bruk av insentiver i fylkeskommunen for å øke gjennomføringen

Prosjekt til fordypning må komme mer på plass. Ved utplassering i bedrift økes også interessen for faget og eleven kan allerede første året begynne å arbeide med faget de har sett seg ut. En forutsetning for at dette skal fungere optimalt er at bedriften får like mye i støtte som det koster å ha eleven på skolen.

-Yrkesretting, særlig forslaget om at læreplanene i fellesfagene gjennomgås slik at læreplanmålene egner seg for yrkesretting.

NHO Håndverk mener at yrkesretting av fellesfagene må gjøres, noe som også var meningen i Reform-94. Det må gis midler til Fylkeskommunen for at dette arbeidet kan starte og at etterutdanning av lærere kan komme i gang.

-Fylkeskommunens plikt til å tilby plasser til alle søkere til helse- og sosialfag

Ingen kommentar.

-Justering av lærlingetilskuddet

NHO Håndverk mener at lærlingetilskuddet skal tilsvare det en skoleplass koster på yrkesfaglig linje, og at tilskuddet skal være likt for voksne og rettighetslever. NHO Håndverk mener at det er kunstig å skille mellom voksne og rettighetslæringer, og at dette skillet må vekk. Selv om en voksen kanskje er mer moden enn en ung lærling, mangler den voksne ofte fag og må gå på skole under læretiden, da skal lærlingen også ha lønn under skoletid. Tilskuddene brukes også til organisering og oppfølging av lærlingene, gjerne gjennom et opplæringskontor. Det er blitt pålagt bedriftene mange nye oppgaver som de ønsker å la et opplæringskontor ta seg av, dette må de finansiere av lærlingetilskuddet. I våre håndverksfag som har mye praktisk opplæring før lærlingen blir produktiv, vil det ikke være snakk om at lærlingen bidrar til inntjening det første året.

-Ekstra tilskudd til lærebedriftene som tegner lærekontrakt med elever med spesielle oppfølgingsbehov.

NHO Håndverk mener at gjeldende regel må videreføres for lærlinger med spesielle behov og for de små og verneverdige fagene. Noen lærlinger trenger lengre tid og bedriften må sette inn større ressurser for å gi opplæringen. Verdiskapningen kan da være liten. I bedrifter innen de små og verneverdige fagene er ofte økonomien dårlig, og for at disse bedriftene skal påta seg opplæringsansvar må det være nok midler slik at dette ikke blir en belastning. I mange av de små håndverksfagene er det mange gamle teknikker og mye håndarbeid som ikke kan utføres av maskiner, derfor er ofte inntjeningen dårlig. De fleste bedriftene er organisert gjennom et opplæringskontor som hjelper de med alt papirarbeidet og evalueringer. Dette medfører at de har enda mindre midler å drive for siden en del av pengene går til drift av et opplæringskontor. NHO Håndverk mener og har gjort det i mange år at det skulle vært et driftstilskudd for hver enkelt lærling, slik at disse opplæringskontor som tar et ansvar ikke behøver å ta av tilskuddet til opplæringsbedriften.

-Alle elever som ikke får lære plass får rett til to års yrkesfaglig opplæring.

NHO Håndverk forstår spørsmålet slik at dette vil bli organisert på en skole. Vi er usikre om hva slags kvalitet som kommer ut av det. Skal dette kunne gjennomføres må verkstedene på skolene oppgraderes og det må finnes kvalifiserte lærekrefter. Det er i alle fall vesentlig at en eventuell opplæring på skole går over to år, slik at elevene får tilnærmet lik læretid som lærlingene i bedrift. Den beste måten å måle kvaliteten på er fag- og svenneprøven. NHO Håndverk tror at økt lærlingetilskudd vil gi flere lære plasser slik at dette problemet langt på vei vil løse seg selv.

-Dagens rådgivningsressurs dobles.

NHO Håndverk mener at rådgivere og deres funksjon er meget viktig og at det her må settes inn mye ressurser.

Vi er enig i utvalgets forslag om at Kunnskapsdepartementet fastsetter nasjonale kompetansekrav for å arbeide som utdannings- og yrkesrådgiver i grunnskolen og videregående opplæring og ved karrieresentrene. En naturlig oppfølging av bindende krav til kompetanse hos rådgiverne er, som utvalget foreslår, å etablere egne grunn- og videreutdanninger på fagfeltet karriereveiledning.

God og riktig veiledning vil kunne bidra til bedre gjennomstrømming på grunn av færre feilvalg.

2. Utbygging av fagskoleutdanning som en karrierevei for fagarbeidere jf. Utredningens avsnitt 6.4

-Satsing på fagskoleutdanningen og organiseringen av denne.

NHO Håndverk har i dag ingen fag under fagskolen, men har flere fag som etterlyser en høyere kompetanse enn fag-/svennebrev. Dette gjelder for eksempel urmaker, tekstilfag, trearbeidsfag og fotofag.

Eksempel på slik satsing er Mesterutdanning, som for fag ikke får fagskoletilbud.

-Økt offentlig finansiering av fagskoleutdanningen

NHO Håndverk ser at økt satsning vil gjøre det mulig for mange av fagene våre å utvikle kompetanse på et høyere nivå. Skolene bør fullfinansieres av Staten, og også kunne tilbys i mindre fag. Våre fag kan ikke klare å fylle 12 plasser, men kanskje ha behov for 3-5 elever i et enkelt fag.

3. Tiltak for å bedre overgang fra fag- og yrkesopplæringen til fagskoleutdanning og høyere utdanning jf. Utredningens avsnitt 6.4

-Utbygging av Y-veien til flere fagområder

NHO Håndverk ønsker dette for flere av våre fag hvis det forelår tilbud i fagskolen og i høyere utdanning.

-Sette ned aldersgrensen for realkompetansevurdering.

NHO Håndverk mener at realkompetansevurdering på alle nivå må gjøres oftere og i alle aldersgrupper i videregående opplæring. Dette gjelder spesielt for de voksne som mangler fag og utenlandske utdanningsøkere.

-Alle som har fullført videregående er generelt studieforbredt uavhengig av utdanningsprogram.

NHO Håndverk er positiv til dette forslag siden dette gjør at våre nyutdannede svenner kan ha en vei videre i høyskolesystemet. Vi er klar over at inntakskravene kan gjøre at de må ha et forberedende kurs.

-Rett til å ta kurs i fellesfag etter oppnådd fagbrev.

NHO Håndverk ser det som en selvfølge at svennene skal ha rett til å ta kurs i fellesfag. Vi er sterkt imot begrepet ”miste retten til” siden vi mener at alle må få ta det de ønsker og vurderer som riktig i forhold til fremtidig arbeidsmarked.

4. Tiltak for å få flere voksne med yrkeskompetanse jf. Utredningens avsnitt 6.5

-Motivasjonsordninger

NHO Håndverk er klar på at mange av våre fremtidige håndverkere er voksne som vil ha behov for etterutdanning (utdanning nr.2). Denne gruppe må det settes inn tiltak for slik at de kan få mulighet til etterutdanning og påbygging av tidligere kompetanse. Vi viser til BKA-programmet som en god faktor.

-Ordninger for finansiering av livsopphold for voksne

NHO Håndverk mener at forholdene må legges til rette for at voksne som ønsker å endre yrke skal få mulighet til dette, uten at de må innom attføringstiltak. Her må Utdanningsdirektoratet, NAV og Lånekassen samarbeide om en fullfinansiering av livsopphold og tilskudd til opplæringen som dekker utgiftene.

-Nasjonale prinsipper for realkompetansevurdering av voksne som ønsker å ta videregående opplæring.

Nasjonale retningslinjer for realkompetansevurdering som kan brukes lokalt. NHO Håndverk mener at realkompetansevurdering må benyttes i større grad enn i dag, dette er god økonomi for samfunnet. Voksne som søker læreplass må få et tilbud om realkompetansevurdering i de allmenne fagene.

5. Tiltak for å bedre kvaliteten i fag- og yrkesopplæringen jf. Utredningens avsnitt 6.6

-Utvalgets prioritering av innsatsområder og videreutvikling av et nasjonalt kvalitetsvurderingssystem

NHO Håndverk venter på at det kommer en gjennomgående kvalitetsikringssystem som følger eleven/lærlingen gjennom de 4 årene. Elevene bruker i dag elektroniske systemer som kan videreføres ut i bedrifter. Det bør

settes av midler til etterutdanning av instruktører i bedriftene slik at de behersker disse systemene.

-Økt bruk av tilsyn som grunnlag for kvalitetssikring av fag- og yrkesopplæringen

NHO Håndverk er meget opptatt av kvalitet i fagopplæringen, dette gjelder i hele løpet fra ungdomskolen til ferdig håndverker. Vi kan nevne opplæring av instruktører, vurdering, kvalitet på prøver, opplæring av prøvenemnder og til slutt fag- og svenneprøven. Vi ser at fylkeskommunene ikke har mulighet til å føre det tilsyn som de ønsker p.g.a lav bemanning. Det er derfor i økende grad opplæringskontorene som tar dette ansvaret. Derfor mener NHO Håndverk at opplæringskontorene må komme mer i fokus i Kunnskapsløftet, for eksempel med egne tilskudd for den jobb de gjør.

-Styrking av kompetansen og fag- og yrkesopplæringen hos Fylkesmannen
Ingen kommentar.

6. Tiltak for rekruttering av yrkesfaglærere jf. Utredningens avsnitt 6.7

-Opprettelse av bachelor- og masterstudie for yrkesfaglærere i alle utdanningsprogram

NHO Håndverk er opptatt av at lærekraftene er av høy standard, og at innføring av bachelor- og/eller mastergrad både vil gi bedre lærekrefter og gjøre denne utdanning mer attraktiv.

-Tydeligere ansvar for fylkeskommunen for å tilby etterutdanning og lærernes plikt til å delta

NHO Håndverk ser det som en selvfølge at fylkeskommunen tilbyr etterutdanning slik at lærerne kan følge den utvikling som skjer i samfunnet. Hvordan skal en bedrift overleve hvis den ikke hele tiden oppdaterer seg mot nye teknikker og maskiner? Lærernes plikt til å delta kan ikke være et diskusjonstema.

-Kravene til veilederkompetanse hos instruktørene styrkes

NHO Håndverk mener at det ikke bare er instruktørens kompetanse som må økes men også prøvenemndene som skal lage og vurdere en fag-/svenneprøve. Vi ser i dag at det er store kvalitetsforskjeller på utarbeidelse av oppgaver og vurdering av fag- og svenneprøver. Disse blir ikke kvalitetssikret av fylkeskommunen, slik de tverrfaglige prøvene for voksne gjøres av UDIR.

-Stipendordninger og lønnskompensasjonsordninger

NHO Håndverk mener at Staten må ta ansvaret med lønnskompensasjon etter faste rammer for etterutdanning av instruktører og prøvenemnder.

-Hospitering for personale i skole og arbeidsliv.

NHO Håndverk mener at dette er meget viktig for at lærere skal kunne tilegne seg ny kunnskap om utviklingen i faget. For å erfare hvordan faget utøves i arbeidslivet, få nye impulser og se og prøve ny teknologi, er hospitering ute i bedriftene viktig og nyttig.

7. Mer forskning og dokumentasjon på fag- og yrkesopplæringen jf. Utredningens avsnitt 6.8

-Etablering av ett eller flere forskningssentre for forskning på fag- og yrkesopplæring og organiseringen av dette.

NHO Håndverk ser frem til at settes fokus på forskning og at det blir mulig å få frem tallmateriale innen rimelig tid. F.eks på gjennomstrømming, frafall, hva ungdommen gjør etter å ha avlagt et fag- og svennebrev, etc.

8. Mer internasjonalisering jf. Utredningens avsnitt 6.9

-Styrke den norske deltakelsen i internasjonale undersøkelser og internasjonalt samarbeid.

NHO Håndverk ser med glede på at forslaget kommer siden mange av våre fag etterspør et samarbeid internasjonalt. Urmakerfaget har lagt frem en skisse hvor bedriftene kjøper plass i Danmark for at lærlingene skal få et bedre faglig tilbud hvis de selv ikke kan gi dette. I de små håndverksfagene mener vi at det blir en forutsetning å samarbeide i Norden for å klare å opprettholde en god faglig opplæring. NHO Håndverk har jobbet for dette i mange år, men møter problemer med skolepenger og bo/reiseutgifter. Vi skulle ønske at dette kunne vært finansiert fra Staten ved at lærlinger og elever kunne få dekket sine utgifter ved samarbeid i Norden på fagopplæring. Fagopplæringen i de mindre håndverksfag ville fått et oppsving og utgifter til disse fag ved et samarbeid vil synke når det jobbes for fellestiltak. Dette kan være læremidler, teoriundervisning og arbeidsteknikker.

-Etablering av tilskuddsordninger for hospiteringer i utlandet for elever og lærlinger, lærere og instruktører.

NHO Håndverk har etterlyst tiltak i mange år for hospitering av lærlinger. Mange av våre fag ønsker et forpliktende samarbeid innen de nordiske land, men dette stopper fordi det ikke er midler til skolepenger og opphold. I dag brukes Leonardo da Vinci, som er tidkrevende å søke på for instruktører og lærere. Derfor er ikke dette tilbudet tilgjengelig for alle fordi søkeprosessen er meget omfattende og må gjøres av en organisasjon.

Med vennlig hilsen
NHO Håndverk

Harry Bjerkeng
Direktør

Morten Ø. Klemp
Utdanningsrådgiver